

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)

<http://dx.doi.org/10.22067/PG.2025.90403.1316>

پژوهشی

بررسی نقش جشن ملی نوروز در تقویت هویت ملی ایران

رسول عیدی(دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران)

Rasuleydi5@gmail.com

زهرا احمدی پور(استاد گروه جغرافیای سیاسی دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران. نویسنده مسئول)

ahmadyz@modares.ac.ir

سید هادی زرقانی(دانشیار جغرافیای سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران)

h-zarghani@um.ac.ir

چکیده

در فرهنگ ایران، آیین‌ها و جشن‌ها نقش مهمی در ایجاد همبستگی اجتماعی و تقویت هویت فرهنگی ایفا کرده‌اند. ایرانیان همواره از طریق برگزاری مراسم‌های مختلف، به بازتولید ارزش‌های اجتماعی، تاریخی و فرهنگی خود پرداخته‌اند. یکی از مهم‌ترین آیین‌ها، جشن نوروز، ریشه در اساطیر و سنت‌های باستانی ایرانی دارد و با آداب و رسوم خاص خود شناخته می‌شود. بر این اساس، پژوهش حاضر به بررسی نقش جشن ملی نوروز در تقویت هویت ملی ایران پرداخته است. روش تحقیق حاضر کمی و در قالب روش میدانی تعداد ۸۵ نفر از متخصصان به دلیل رویکرد هدفمند پژوهش و ماهیت کمی انتخاب‌شده و نتایج پرسشنامه با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS تحلیل گردیده‌اند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که جشن نوروز از طریق تقویت احساس تعلق به جامعه ملی ایران، افزایش انسجام اجتماعی میان اقوام ایرانی و ایجاد حس عضویت در این جامعه، نقش مهمی در تحکیم هویت ملی ایفا می‌کند. در بعد تاریخی، نوروز با برجسته‌سازی افتخار به گذشته، تعریف دوره‌های تاریخی و افزایش احساس وابستگی به میراث ایران، هویت تاریخی ملت را تقویت کرده است. از منظر جغرافیایی، این جشن با افزایش نگرش‌های مثبت نسبت به سرزمین ایران، تقویت حس یکپارچگی ملی و برجسته‌سازی جایگاه ایران در نقشه جهانی، به تحکیم هویت سرزمینی کمک کرده است. در بعد فرهنگی، نوروز از طریق تأکید بر ارزش‌گذاری میراث فرهنگی، پاسداشت سنت‌ها و حفظ فرهنگ ملی، به تداوم هویت فرهنگی ایرانیان یاری رسانده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که جشن نوروز نه تنها یک آیین فرهنگی، بلکه عاملی کلیدی در تثبیت و ارتقای هویت ملی ایران است. این جشن از طریق ایجاد پیوند میان گذشته و حال، تقویت انسجام اجتماعی و بازتولید عناصر هویتی در ابعاد فرهنگی، تاریخی و جغرافیایی، نقشی بنیادین در حفظ و استمرار هویت ملی ایرانیان ایفا می‌کند.

واژگان کلیدی: جشن نوروز، هویت ملی، همبستگی ملی، ایران.

مقدمه

هویت ملی به عنوان یک مفهوم اجتماعی، فرهنگی و سیاسی، شامل مجموعه‌ای از باورها، ارزش‌ها، نمادها و تاریخ مشترک است که به افراد یک ملت احساس تعلق و همبستگی می‌بخشد (Hamid, 2011). از جمله عناصر مهم در تداوم و تقویت هویت ملی، آیین‌ها و جشن‌های ملی هستند که نه تنها بازتاب‌دهنده باورها و ارزش‌های فرهنگی یک جامعه محسوب می‌شوند، بلکه در ایجاد همبستگی اجتماعی، انسجام فرهنگی و تقویت وحدت ملی نیز نقش مؤثری دارند (Ahmadipour et al., 2019: 33). جشن‌ها و آیین‌های سنتی، با ریشه‌های تاریخی و مذهبی خود، از طریق انتقال نمادهای فرهنگی و تاریخی، به حفظ و استمرار هویت ملی کمک کرده و پیوندهای میان نسل‌ها را تقویت می‌کنند. همچنین، این آیین‌ها در بسیاری از کشورها به عنوان ابزاری برای حفظ میراث فرهنگی و تقویت انسجام اجتماعی مورد توجه قرار گرفته‌اند.

در فرهنگ ایرانی، نوروز به عنوان کهن‌ترین و مهم‌ترین جشن ملی شناخته می‌شود که قدمتی چندین هزارساله دارد (Najmi, 2012). این جشن، که هم‌زمان با آغاز بهار برگزار می‌شود، نماد بازآفرینی طبیعت، تجدید حیات و آغاز سال جدید در تقویم ایرانی است. نوروز نه تنها در ایران، بلکه در بسیاری از کشورهای حوزه فرهنگی ایرانی، مانند افغانستان، تاجیکستان، ازبکستان، ترکمنستان، و بخش‌هایی از قفقاز و آسیای مرکزی، جایگاه ویژه‌ای دارد و از دیرباز نقشی اساسی در ایجاد حس تعلق فرهنگی و پیوند اجتماعی در میان اقوام مختلف ایرانی ایفا کرده است (Yousfi, 2013: 56). از این رو، نوروز تنها یک آیین سنتی نیست، بلکه عنصری هویت‌بخش است که با باورها، آداب و رسوم و ارزش‌های ایرانیان درآمیخته و یکی از ارکان وحدت ملی محسوب می‌شود (Farjirad et al., 2018: 92). این جشن، علاوه بر جنبه‌های فرهنگی، دارای ابعاد اقتصادی و اجتماعی نیز هست و به عنوان فرصتی برای تعاملات بین نسلی و تقویت پیوندهای خانوادگی و اجتماعی در جامعه ایرانی ایفای نقش کرده است.

با وجود اهمیت بالای نوروز در شکل‌دهی به هویت ملی، مطالعات محدودی به بررسی نقش این آیین در تقویت انسجام ملی پرداخته‌اند. بسیاری از پژوهش‌های موجود عمدتاً به ابعاد تاریخی، اسطوره‌ای و مردم‌شناختی این جشن توجه داشته‌اند و کمتر به تأثیر آن بر هویت ملی در بسترهای اجتماعی، سیاسی و فرهنگی پرداخته شده است (Mahmoudi, 2014: 127). از سوی دیگر، نوروز در تاریخ ایران همواره به صورت یکسان و ثابت در منطق گفتمانی حکومت‌ها جایگاه نداشته است؛ بلکه بسته به نیازهای سیاسی و فرهنگی هر دوره، مورد بازتفسیر، تقویت یا تضعیف قرار گرفته است. با این حال، به دلیل پیوند اساسی آن با زیست‌بوم ایران و خاطره جمعی مردم، حتی در دوره‌هایی که مورد بی‌مهری قرار گرفته، همچنان در سطح اجتماعی حفظ شده و نقش خود را در تثبیت هویت ملی ایفا کرده است. بنابراین در شرایط کنونی که تحولات فرهنگی، جهانی‌شدن و

تغییرات اجتماعی می‌توانند بر عناصر هویتی جوامع تأثیر بگذارند، بررسی دقیق‌تر نقش جشن‌هایی همچون نوروز در بازتولید هویت ملی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از این رو، این پژوهش تلاش دارد تا جایگاه جشن نوروز را در فرآیند تقویت هویت ملی ایران بررسی کرده و نقش آن را در ایجاد همبستگی فرهنگی، افزایش احساس تعلق ملی و تأثیر آن بر ایرانیان در داخل و خارج از مرزهای جغرافیایی تحلیل نماید. توجه به این مسئله می‌تواند درک بهتری از اهمیت عناصر فرهنگی در انسجام اجتماعی و ملی ارائه داده و زمینه‌ساز سیاست‌گذاری‌های فرهنگی مؤثر در راستای تقویت هویت ملی باشد.

مبانی نظری

هویت ملی به‌عنوان یکی از ارکان اساسی در شکل‌گیری جوامع مدرن و حفظ انسجام اجتماعی، همواره موردتوجه محققان و صاحب‌نظران در حوزه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی و سیاسی بوده است (Schiefer & Van der Noll, 2017). این مفهوم به‌ویژه در عصر جهانی‌شدن و افزایش تعاملات بین‌المللی، اهمیتی مضاعف یافته است (Aronczyk, 2013). هویت ملی نوعی هویت جمعی در سطح ملت می‌باشد و مفهوم اساسی در هویت ملی همین احساس تعلق به یک ملت می‌باشد، زیرا مردم همواره می‌خواهند بخشی از ملت خودشان باشند و بدان وسیله شناسایی شوند (Qalibaf and Poyandeh, 2011: 7). هویت ملی مجموعه‌ای از عناصر فرهنگی، تاریخی، جغرافیایی، سیاسی و اجتماعی است که در یک قلمرو مشخص شکل گرفته و باعث ایجاد حس تعلق، انسجام اجتماعی و خودآگاهی جمعی میان اعضای یک ملت می‌شود (Mojtahzadeh, 2019: 66). هویت ملی ترکیبی از عناصر تاریخی - گفتمانی و نمادهای ذاتی هستند که در فرآیندهای اجتماعی، فرهنگی و سیاسی تثبیت شده‌اند. از یک سو، هویت ملی نتیجه فرآیندهای گفتمانی و تاریخی است که در هر دوره بر اساس شرایط سیاسی و اجتماعی بازتولید می‌شود. از سوی دیگر، برخی نمادها، آیین‌ها و اعیاد به دلیل ارتباط عمیق با فرهنگ، جغرافیا و تاریخ یک ملت، فراتر از سیاست‌های گفتمانی دولت‌ها عمل کرده و در ناخودآگاه جمعی ملت تثبیت می‌شوند (Abolhasani, 2008). این جشن‌ها از طریق بازنمایی و بازتولید عناصر مختلف هویتی یک ملت، به تقویت احساس همبستگی و انسجام درون ملی کمک می‌کنند (Berdún, 2007). درواقع جشن‌های ملی با تأکید بر عناصر مشترک تاریخی، فرهنگی، جغرافیایی و اجتماعی، هویت ملی را بازشناسی و بازتولید می‌کنند (Qavam and Muhammad, 2010). جشن‌های ملی معمولاً ریشه در وقایع تاریخی مهم و تأثیرگذار دارند. این وقایع ممکن است شامل پیروزی‌های ملی، استقلال کشور یا حوادثی باشند که سرنوشت ملت را تغییر داده‌اند. این جشن‌ها از طریق یادآوری و گرامی‌داشت این وقایع، به تقویت هویت تاریخی و بازشناسی گذشته‌ی مشترک یک ملت کمک می‌کنند. به‌عنوان مثال، جشن استقلال آمریکا که در چهارم ژوئیه هر سال برگزار می‌شود، نمادی از مقاومت و پیروزی در برابر استعمار و تأکید بر هویت تاریخی

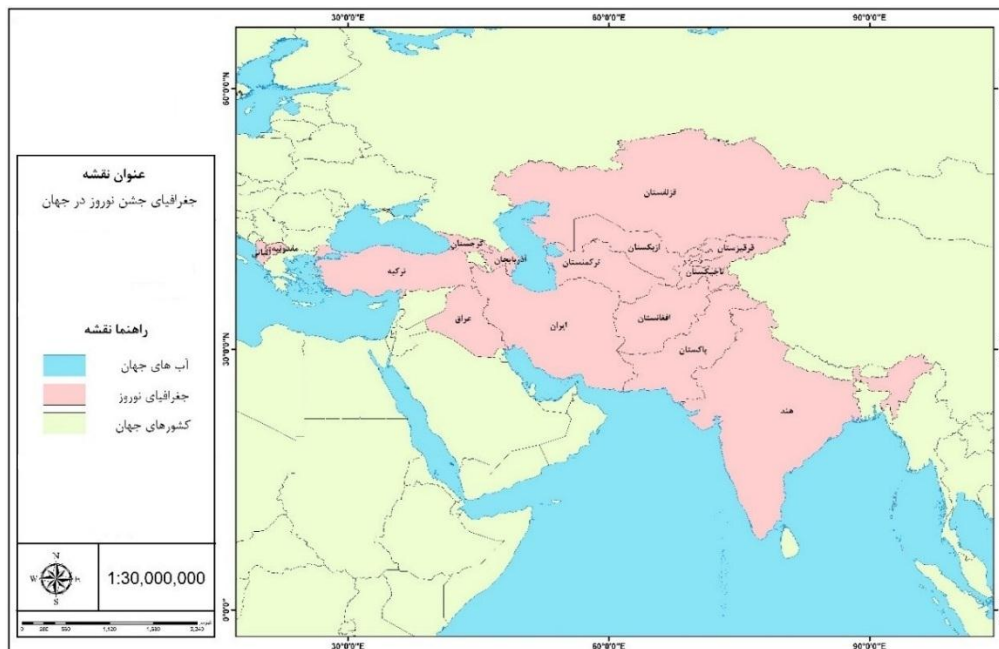
آمریکاییان است (Smith, 1991). به طور مشابه، جشن‌های ملی در دیگر کشورها نیز اغلب با وقایع تاریخی مهم مرتبط هستند که تأثیر زیادی بر شکل‌گیری هویت ملی داشته‌اند (Breuilly, 1982) علاوه بر این، جشن‌های ملی از طریق گردهم آوردن مردم و تقویت احساس تعلق به یک جمع بزرگ‌تر، هویت اجتماعی را تقویت می‌کنند. این جشن‌ها فرصتی برای تعاملات اجتماعی فراهم می‌آورند که در آن مردم از طبقات و گروه‌های مختلف اجتماعی در کنار هم قرار می‌گیرند و احساس همبستگی و یگانگی را تجربه می‌کنند. این تجربه مشترک می‌تواند به تقویت هویت اجتماعی و احساس تعلق به یک جامعه‌ی بزرگ‌تر کمک کند (Anderson, 2020) نظریه‌های هویت اجتماعی نیز تأکید می‌کنند که جشن‌های ملی با ایجاد احساس تعلق گروهی، می‌توانند نقش مهمی در تقویت هویت ملی ایفا کنند (Tajfel, 1979). در همین راستا، جشن‌های ملی می‌توانند بر هویت جغرافیایی و به‌ویژه جغرافیای فرهنگی یک ملت نیز تأکید کنند. جغرافیای فرهنگی به مجموعه‌ای از باورها، آیین‌ها، نمادها و ارزش‌هایی اشاره دارد که با ویژگی‌های جغرافیایی یک منطقه مرتبط هستند. این جشن‌ها ممکن است بر اساس ویژگی‌های طبیعی، اقلیمی یا جغرافیای فرهنگی یک کشور شکل بگیرند. به‌عنوان مثال، جشن نوروز در ایران که با آغاز بهار و نو شدن طبیعت همراه است، علاوه بر تأکید بر هویت فرهنگی، به‌نوعی به هویت جغرافیایی ایران و نقش اقلیم در شکل‌گیری فرهنگ آن نیز اشاره دارد (Litvak, 2017). نمادها، آیین‌ها و اسطوره‌ها، به‌عنوان مؤلفه‌های جغرافیای فرهنگی، می‌توانند در یک قلمرو مشخص انسانی، انسجام و همبستگی فرهنگی ایجاد کنند. در این چارچوب، جشن‌های ملی از طریق بازتولید و تقویت نمادهای فرهنگی، به شکل‌گیری مرزهای فرهنگی و در نتیجه، تداوم و تقویت هویت ملی کمک می‌کنند. به‌عنوان مثال، سنت‌ها و آیین‌های محلی که در جشن‌های ملی برگزار می‌شوند، نشان‌دهنده ارتباط اساسی بین فرهنگ و جغرافیای خاص یک منطقه هستند (Mitchell, 2000). همچنین، جشن‌های ملی به‌عنوان بازتاب‌دهنده‌ی فرهنگ یک ملت، نقشی اساسی در تقویت هویت فرهنگی دارند. این جشن‌ها معمولاً با آیین‌ها، موسیقی، رقص‌ها و غذاهای خاصی همراه هستند که همه‌ی این عناصر به‌نوعی نمادهای فرهنگی آن ملت محسوب می‌شوند. به‌عنوان مثال، در بسیاری از جشن‌های ملی کشورهای مختلف، غذاهای محلی و آیین‌های سنتی به نمایش گذاشته می‌شوند که این امر نشان‌دهنده اهمیت فرهنگ در شکل‌گیری هویت ملی است (Hall, 2015). بررسی نظریات مختلف نشان می‌دهد که جشن‌های ملی می‌توانند به‌عنوان ابزاری مؤثر برای تقویت هویت ملی عمل کنند. نظریه‌پردازانی چون بندیکت اندرسون با مطرح کردن مفهوم "اجتماعات خیالی"، بر این باورند که ملت‌ها به‌عنوان جماعت‌های تصویری از طریق اشتراک در مراسم و آیین‌های جمعی، از جمله جشن‌های ملی، احساس یگانگی و تعلق به یک هویت مشترک را تجربه می‌کنند (Anderson, 2020) از سوی دیگر، نظریه‌های هویت اجتماعی که توسط هنری تاجفل ارائه شده‌اند، به نقش مهم تعلق گروهی و جشن‌های جمعی در تقویت هویت اجتماعی و به تبع آن، هویت ملی تأکید دارند (Tajfel, 2010). به‌طور کلی، جشن‌های ملی با تأکید بر ابعاد مختلف هویت ملی،

از جمله هویت تاریخی، اجتماعی، جغرافیایی و فرهنگی، می‌توانند به تقویت و تحکیم این هویت کمک کنند. این نقش تقویت‌کننده، نه تنها از طریق بازنمایی و بازتولید عناصر هویتی بلکه از طریق ایجاد فرصت برای تجربه‌ی مشترک و همبستگی ملی تحقق می‌یابد (Eydi, 2024). در واقع هویت ملی مفهومی پیچیده و چندبعدی است که از مجموعه‌ای از عوامل فرهنگی، تاریخی، جغرافیایی و اجتماعی تشکیل شده است. این عوامل به عنوان شاخص‌های سنجش هویت ملی شناخته می‌شوند و هر یک نقشی اساسی در شکل‌گیری، تداوم و تقویت هویت ملی ایفا می‌کنند. ریشه‌های نظری این شاخص‌ها را می‌توان در مطالعات هویت‌شناسی، جامعه‌شناسی ملی‌گرایی، و نظریه‌های فرهنگی و جغرافیای سیاسی جست‌وجو کرد. بر اساس دیدگاه‌های آنتونی دی اسمیت، هویت ملی ترکیبی از عناصر فرهنگی، تاریخی و جغرافیایی است که به شکل‌گیری انسجام اجتماعی و حس تعلق مشترک در میان اعضای یک ملت منجر می‌شود. وی تأکید دارد که هویت ملی نه تنها بر پایه میراث تاریخی و فرهنگی بنا شده است، بلکه متأثر از شرایط جغرافیایی و روابط اجتماعی نیز هست (Smith, 1991). از منظر فرهنگی، هویت ملی ریشه در میراث فرهنگی متمایز یک جامعه دارد. نظریه‌پردازانی مانند بندیکت اندرسون در نظریه «اجتماعات خیالی» بر این باورند که زبان، هنر، ادبیات و آیین‌ها ابزارهایی هستند که از طریق آن‌ها یک ملت هویت خود را تعریف و بازتولید می‌کند (Anderson, 1983). عامل تاریخی نیز به عنوان یکی از اساسی‌ترین مؤلفه‌های هویت ملی در نظریه‌های ناسیونالیستی مورد توجه قرار گرفته است. رویدادهای تاریخی مانند جنگ‌ها، انقلاب‌ها و تأسیس حکومت‌ها نقش کلیدی در ساخت حافظه جمعی و تقویت همبستگی ملی ایفا می‌کنند (Hobsbawm, 1992) در کنار این عوامل، عامل اجتماعی به تعاملات میان فرهنگی و ارتباطات میان افراد در سطح ملی و بین‌المللی مرتبط است. نظریه‌پردازانی مانند گیدنز و هابرماس به اهمیت ارتباطات اجتماعی و فضای عمومی در تقویت هویت ملی اشاره کرده‌اند، جایی که تعاملات اجتماعی به شناخت متقابل و همبستگی اجتماعی منجر می‌شود (Giddens, 1991; Habermas, 1996).

منطقه مورد مطالعه

«ایران فرهنگی» از حیث مفهومی، منعکس‌کننده تأثیر و تبادلات هویتی و تمدنی ایرانی در کشورهای منطقه است که در امتداد یکدیگر قرار داشته و با امتزاج موارث فرهنگی و تمدنی خود، یک پیکره تمدنی واحد را شکل داده‌اند. این مفهوم، نه تنها به بُعد جغرافیایی اشاره دارد، بلکه بیانگر پیوستگی عمیق تاریخی، زبانی، فرهنگی و اجتماعی میان ملت‌ها و اقوام ساکن در این گستره تمدنی است. این حوزه، حاصل تجربه تاریخی کلانی است که در آن، معرفت و هویت در تعامل با یکدیگر قرار گرفته و به «خودآگاهی تمدنی» منجر شده است. به عبارت دیگر، حوزه تمدنی نوروز به جغرافیایی اشاره دارد که در آن، فرهنگی که به عنوان فرهنگ و تمدن نوروز شناخته می‌شود، به طور مستمر جریان دارد و نقش فعالی در شکل‌دهی به هویت جمعی این ملت‌ها

ایفا می‌کند. در این تعریف، همه مردم و قومیت‌های این حوزه، از جمله فارسی‌زبانان، تاجیک‌ها، کردها، پشتون‌ها، آذری‌ها، بلوچ‌ها و دیگر گروه‌های قومی، عضو یک منظومه تمدنی بزرگ هستند که به واسطه عناصری چون تاریخ مشترک، فرهنگ یکپارچه، اشکال پایدار نحوه زیست، و جهان اسطوره‌های مشترک به هم پیوند خورده‌اند. این همگرایی فرهنگی، سبب تداوم انسجام اجتماعی و تقویت پیوستگی فرهنگی میان جوامع مختلف این حوزه تمدنی شده است. «نوروز» یکی از نادرترین مراسم و آیین‌های تمدنی در جهان است که نه تنها طی هزاران سال منزلت اجتماعی خود را حفظ کرده، بلکه به واسطه برخورداری از جاذبه‌های متنوع فرهنگی، توانسته است در تعامل و همجوشی با فرهنگ دیگر ملت‌ها، به نمادی از پیوستگی فرهنگی در مقیاس منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای تبدیل شود. این آیین، علاوه بر ایران، در دیگر کشورهای حوزه تمدنی ایرانی، از جمله افغانستان، تاجیکستان، ازبکستان، ترکمنستان، قرقیزستان، آذربایجان، ارمنستان و گرجستان، همچنین در میان کردهای عراق، ترکیه و سوریه، کشورهای حوزه جنوبی خلیج فارس، پاکستان و حتی مناطقی از بالکان و شبه‌قاره هند، جایگاه ویژه‌ای دارد (Mohammadi, 2017: 58). گستره جغرافیایی نوروز، نشان‌دهنده نفوذ فرهنگی ایران در منطقه است و به‌عنوان ابزاری برای تعاملات بین‌فرهنگی و تحکیم هویت مشترک میان اقوام مختلف این حوزه تمدنی عمل کرده است. این موضوع اهمیت بررسی تأثیرات فرهنگی و جغرافیایی نوروز را به‌عنوان یک عنصر هویتی در تحولات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی منطقه بیش‌ازپیش آشکار می‌سازد.

شکل ۱: جغرافیای جشن نوروز در جهان

(Source: Authors)

روش تحقیق

جهت انجام این پژوهش، داده‌های مبانی نظری از منابع اسنادی و کتابخانه‌ای جمع‌آوری خواهند شد. پس از آن، تأثیر جشن نوروز بر هویت ملی ایران با استفاده از رویکردهای کمی تجزیه و تحلیل قرار خواهد گرفت. در روش کمی، از پرسش‌نامه‌ای استفاده خواهد شد که توسط محققان طراحی شده و از مقیاس لیکرت با مقادیر از ۱ (کاملاً مخالف) تا ۵ (کاملاً موافق) بهره‌برد. پایایی پرسشنامه از طریق محاسبه ضریب آلفا (آلفای کرانباخ) اعتبارسنجی خواهد شد و روایی آن نیز با تأیید کارشناسان و پوشش کامل مبانی نظری تضمین خواهد شد. جامعه آماری این تحقیق شامل جغرافی‌دانان و متخصصان مرتبط با ایران است و از طریق تجزیه و تحلیل توصیفی - استنباطی داده‌ها، اطلاعات بدست آمده از آن‌ها مورد بررسی قرار خواهد گرفت. همچنین، نرم‌افزار SPSS برای تحلیل داده‌ها به کار می‌رود.

یافته‌های تحقیق

بررسی وضعیت گویه‌های تحقیق در بعد اجتماعی

نتایج آزمون تی تست برای متغیرهای بعد اجتماعی نشان می‌دهد که متخصصین به ارتباط میان هفت گویه مورد بررسی در این بخش و تقویت ملی هویت ایران پی‌برده‌اند. این ارتباط به دلیل مقادیر معنی‌داری که از آن مشاهده شده، نشان از تأثیر قابل توجه جشن ملی نوروز بر این متغیرها دارد. در این رتبه‌بندی، جشن ملی نوروز بیشترین تأثیر را در بعد اجتماعی بر متغیرهای تجربه احساس تعلق به جامعه ملی ایرانی با مقدار میانگین ۴٫۱۸، احساس عضویت در جامعه ملی ایرانی با میانگین ۴٫۱۶، باور به وجود جامعه ملی ایرانی و تمایل به تجربه زندگی با مقدار ۴٫۱۲، ضرورت حضور در یک جامعه ملی ایرانی با میانگین ۴٫۰۸، تعهد به حفظ و تقویت جامعه ملی ایرانی با میانگین ۴٫۰۶، پذیرش دیگران به عنوان اعضای هم‌وطن با مقدار ۳٫۹۲ و اراده به پیوستن به جامعه ملی ایرانی با میانگین ۳٫۶۹ به ترتیب امتیاز میانگین داشته است. تحلیل نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که جشن ملی نوروز به عنوان یکی از مهم‌ترین رویدادهای فرهنگی در ایران، نقش بسیار اساسی در تقویت و تثبیت هویت ملی ایرانیان دارد. این جشن، به عنوان نمادی از ارتباط با ریشه‌های فرهنگی و تاریخی ایران، افراد را به یکدیگر و به فرهنگ و سنت‌های مشترک خود متصل می‌کند. از این رو، اجتماعات مختلف ایرانی، بدون توجه به اقتصادی بودن یا نبودن، در این رویداد شرکت می‌کنند و ارتباطات فرهنگی و اجتماعی بین اعضای جامعه را تقویت می‌کنند. به ویژه، بر اساس نتایج این تحقیق، اثرات مثبت جشن ملی نوروز بر بعد اجتماعی هویت ملی ایرانیان به وضوح مشهود است. این جشن، موجب افزایش احساس تعلق به جامعه ملی، اعتقاد به وجود یک هویت ملی مشترک، و اراده به حفظ و تقویت آن می‌شود. همچنین، این جشن، فرصتی برای تعامل

و پذیرش دیگران به عنوان اعضای هم وطن ایجاد می کند و توانایی ترکیب و تلفیق فرهنگ ها و اقوام مختلف را ترویج می دهد.

جدول ۱: نتایج آزمون تی تست (بعد اجتماعی)

جایگاه	معنی داری	میانگین	T	گویه ها
سوم	۰,۰۰	۴,۱۲	۸,۹	باور به وجود جامعه ملی ایرانی و تمایل به تجربه زندگی
چهارم	۰,۰۰	۴,۰۸	۸,۳	ضرورت حضور در یک جامعه ملی ایرانی
دوم	۰,۰۰	۴,۱۶	۷,۷	احساس عضویت در جامعه ملی ایرانی
هفتم	۰,۰۰	۳,۶۹	۴	اراده به پیوستن به جامعه ملی ایرانی
اول	۰,۰۰	۴,۱۸	۸,۵	تجربه احساس تعلق به جامعه ملی ایرانی
پنجم	۰,۰۰	۴,۰۶	۷,۳	تعهد به حفظ و تقویت جامعه ملی ایرانی
ششم	۰,۰۰	۳,۹۲	۶,۴	پذیرش دیگران به عنوان اعضای هم وطن

(Source: Authors)

بررسی وضعیت گویه های تحقیق در بعد تاریخی

نتایج آزمون تی تست برای بررسی تأثیر جشن ملی نوروز در تقویت هویت ملی تاریخی ایرانیان نشان می دهد که این جشن ملی با تأثیرگذاری مثبت بر احساس افتخار نسبت به تعلق و سابقه تاریخی به دلیل مقدار میانگین به دست آمده اهمیت بالایی داشته است. در رده های بعدی تعریف و تعیین دوره تاریخی ملت ایران با مقدار میانگین ۳,۸۶ و احساس تعلق به دوره های تاریخی با مقدار ۳,۸۴ به ترتیب مقدار میانگین قرار گرفته اند. تحلیل نتایج آزمون تی تست نشان می دهد که جشن ملی نوروز به عنوان یک رویداد فرهنگی و تاریخی، نقش اساسی در تقویت هویت ملی تاریخی ایرانیان دارد. این جشن، با تأکید بر ارتباط با ریشه های فرهنگی و تاریخی ایران، افراد را به یکدیگر و به فرهنگ و سنت های مشترک خود متصل می کند. از این رو، شرکت در این رویداد به عنوان نمادی از ارتباط با تاریخ و فرهنگ گذشته ایران، احساس افتخار و تعلق به تاریخ و سابقه تاریخی خود را تقویت می کند. به ویژه، نتایج تحقیق نشان می دهند که جشن ملی نوروز توانایی دارد ارتباطات فرهنگی و تاریخی میان اعضای جامعه را تقویت کند. این جشن، فرصتی فراهم می کند تا افراد به طور فعال در فرهنگ و تاریخ مشترک خود شرکت کنند و ارتباطات فرهنگی و تاریخی را با دیگر اعضای جامعه بهبود بخشند. این ارتباطات فرهنگی و تاریخی می توانند احساس تعلق به دوره های تاریخی و تقویت هویت ملی تاریخی را تقویت کنند و افراد را به تعریف و تعیین دوره های تاریخی ملت ایران تشویق کنند.

جدول ۲: نتایج آزمون تی تست (بعد تاریخی)

جایگاه	معنی داری	میانگین	T	گویه ها
دوم	۰,۰۰	۳,۸۶	۵,۵	تعریف و تعیین دوره تاریخی ملت ایران
سوم	۰,۰۰	۳,۸۴	۵,۲	احساس تعلق به دوره های تاریخی

اول	۰,۰۰	۳,۹۲	۵,۷	احساس افتخار نسبت به تعلق و سابقه تاریخی
-----	------	------	-----	--

(Source: Authors)

بررسی وضعیت گویه‌های تحقیق در بعد جغرافیایی

نتایج آزمون تی تست برای متغیرهای بعد جغرافیایی نشان می‌دهد که جشن نوروز به‌عنوان یکی از جشن‌های مهم ملی با تأثیرگذاری بر متغیرهای جغرافیایی زیر در بعد هویت ملی از جمله: نگرش مثبت نسبت به آب‌و‌خاک با مقدار ۳,۹۲، علاقه‌مندی به یکپارچگی سرزمین در آینده با مقدار ۳,۸۲، نگرش نسبت به سرزمین ایران در کره زمین با مقدار ۳,۷۶، آمادگی برای دفاع از آب‌و‌خاک در زمان خطر و تعرض به آن با مقدار ۳,۳۳، احساس آرامش و آسایش در صورت زندگی در این سرزمین با مقدار ۳,۲۲ و مرجع دانستن زندگی در کشور خود نسبت به زندگی در کشورهای دیگر با مقدار میانگین ۳,۱۶ شناخته شده است. نتایج نشان می‌دهند که افرادی که در جشن ملی نوروز شرکت می‌کنند، دارای نگرش مثبتی نسبت به سرزمین ایران و محیط آن هستند. آن‌ها به‌عنوان یک جزء از این سرزمین، به ارزش‌ها و مناظر طبیعی و فرهنگی آن ارتباط عمیقی دارند. همچنین، آنان از تاریخ و سابقه این سرزمین به‌عنوان یک قسمت مهم از هویت خود افتخار می‌برند. علاوه بر این، جشن ملی نوروز می‌تواند احساس تعلق به یکپارچگی سرزمین در آینده را تقویت کند. این جشن، به‌عنوان نمادی از ارتباط با زمینه‌های جغرافیایی و فرهنگی مشترک، افراد را به تصویری یکپارچه از آینده مشترک سرزمینشان هدایت می‌کند و ایجاد ارتباطی عمیق‌تر با این سرزمین را ترویج می‌دهد. به‌طورکلی، جشن ملی نوروز نه‌تنها به‌عنوان یک رویداد فرهنگی و ملی، بلکه به‌عنوان یک محور مهم در تقویت هویت ملی جغرافیایی ایرانیان عمل می‌کند و توانایی دارد ارتباطات اجتماعی و فرهنگی را بهبود بخشد.

جدول ۳: نتایج آزمون تی تست (بعد جغرافیایی)

جایگاه	معنی- داری	میانگین	T	گویه‌ها
اول	۰,۰۰	۳,۹۲	۵,۴	نگرش مثبت نسبت به آب‌و‌خاک
سوم	۰,۰۰	۳,۷۶	۴,۲	نگرش نسبت به سرزمین ایران در کره زمین
ششم	۰,۰۰	۳,۱۶	۴,۸	مرجع دانستن زندگی در کشور خود نسبت به زندگی در کشورهای دیگر
چهارم	۰,۰۰	۳,۳۳	۱,۹	آمادگی برای دفاع از آب‌و‌خاک در زمان خطر و تعرض به آن
دوم	۰,۰۰	۳,۸۲	۴,۴	علاقه‌مندی به یکپارچگی سرزمین در آینده
پنجم	۰,۰۰	۳,۲۲	۱,۲	احساس آرامش و آسایش در صورت زندگی در این سرزمین

(Source: Authors)

بررسی وضعیت گویه‌های تحقیق در بعد فرهنگی

باتوجه به نتایج آزمون تی تست در زمینه متغیرهای بعد فرهنگی، می‌توان بیان نمود که جشن ملی نوروز در تقویت هویت ملی ایرانیان به‌ویژه در بعد فرهنگی از طریق تأثیرگذاری بر اعتقاد نسبت به حفظ و تقویت میراث فرهنگی با مقدار ۴,۰۸، ارزش‌گذاری و قضاوت نسبت به میراث گذشته با مقدار ۳,۹۴، ارزش‌گذاری نسبت به فرهنگ قومی و ملی با مقدار ۳,۷۳، اعتقاد و ارزش‌گذاری نسبت به زبان فارسی با مقدار ۳,۶۹، تربیت و نام‌گذاری فرزند با مقدار ۳,۱۶ منجر به تقویت ملی هویت ایرانیان به‌ویژه در بعد فرهنگی گردیده است، از سوی دیگر نتایج به‌دست‌آمده از پاسخ متخصصان نشان می‌دهد که جشن ملی نوروز نتوانسته تأثیر مثبتی بر نزدیکی فرهنگ ایرانی با فرهنگ دینی ایرانیان (اسلام) داشته باشد. بر اساس نتایج آزمون تی تست، جشن ملی نوروز تأثیر مثبتی بر تقویت هویت ملی ایرانیان دارد، به‌ویژه در بعد فرهنگی. این جشن ملی با تأکید بر اعتقادات، ارزش‌ها و میراث فرهنگی، می‌تواند ارزش‌گذاری به فرهنگ قومی و ملی را تقویت کند و افراد را به تقدیر از گذشته و میراث فرهنگی خود تشویق کند. همچنین، جشن ملی نوروز می‌تواند ارزش‌گذاری به زبان فارسی، تربیت فرزندان و اعتقاد به یکپارچگی سرزمین را تقویت کند. از سوی دیگر، نتایج نشان می‌دهند که جشن ملی نوروز نتوانسته تأثیر مثبتی بر نزدیکی فرهنگ ایرانی با فرهنگ دینی ایرانیان (اسلام) داشته باشد. این ممکن است به دلیل وجود اختلافات یا تضادهایی درک فرهنگی میان جشن‌های ملی و ارزش‌های دینی باشد که منجر به عدم تأثیرگذاری مثبت جشن ملی نوروز بر فرهنگ دینی ایرانیان شود.

جدول ۴: نتایج آزمون تی تست (بعد فرهنگی)

جایگاه	معنی‌داری	میانگین	T	گویه‌ها
دوم	۰,۰۰	۳,۹۴	۶	ارزش‌گذاری و قضاوت نسبت به میراث گذشته
اول	۰,۰۰	۴,۰۸	۷,۵	اعتقاد نسبت به حفظ و تقویت میراث فرهنگی
چهارم	۰,۰۰	۳,۶۹	۴,۲	اعتقاد و ارزش‌گذاری نسبت به زبان فارسی
پنجم	۰,۰۰	۳,۱۶	۴,۸	تربیت و نام‌گذاری فرزند
سوم	۰,۰۰	۳,۷۳	۴,۸	ارزش‌گذاری نسبت به فرهنگ قومی و ملی
ششم	۰,۴	۲,۸۶	۶,۷	ارتباط میان فرهنگ ایرانی و فرهنگ دینی

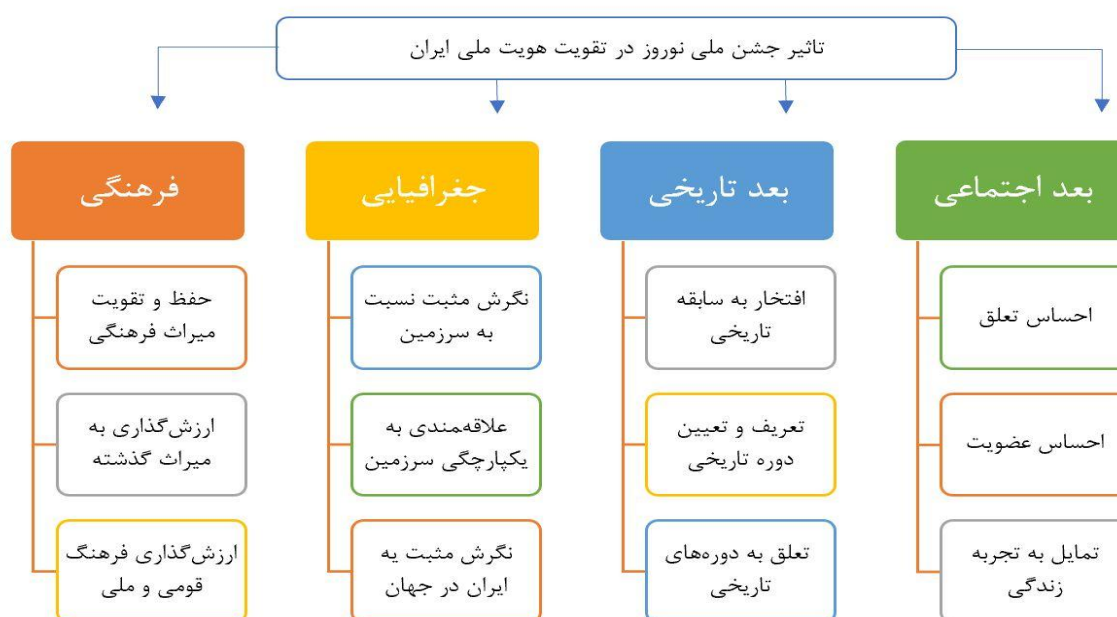
(Source: Authors)

نتیجه‌گیری

در دهه‌های اخیر، تغییرات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی در ایران، به همراه تحولات جهانی، تأثیرات چشمگیری بر ارتقا و تعمیق هویت ملی در بین اقوام ایرانی داشته است. باتوجه به این تغییرات، مطالعه تأثیر جشن نوروز بر تقویت هویت ملی و تشکیل هویت ملی در ایرانیان از جنبه‌های مختلف، اهمیت بسیاری پیدا کرده است. از این رو، این تحقیق باهدف بررسی تأثیر جشن نوروز در تقویت هویت ملی در بین گروه‌های قومی ایرانی انجام شده است. تحقیق حاضر، باتکیه بر رویکردهای نظری در حوزه جغرافیای سیاسی و هویت ملی، به بررسی

اثرات مثبت جشن نوروز بر تشکیل و تقویت هویت ملی در میان اقوام ایرانی پرداخت. نتیجه بررسی مفاهیم نظری حول مسئله هویت، هویت ملی و نیز تأثیر نمادهای ملی چون جشن ملی نوروز در تقویت آن به‌ویژه در بین جامعه متکثر و کثیر الملل ایران نشان داد که این تأثیرگذاری بر تقویت هویت ملی را می‌توان در چهار بعد (اجتماعی، تاریخی، فرهنگی و جغرافیایی) با شاخص‌های متنوع دسته‌بندی نمود. از سوی دیگر بررسی جشن نوروز در بستر جغرافیایی آن نشان‌دهنده تنوع فرهنگی و تاریخی در استقبال از این جشن است. این تنوع، به یک‌سو نشان از وجود اشتراکات و مشابهت در برخی از مهم‌ترین رسومات مربوط به جشن ملی نوروز، از جمله روشن کردن آتش، خانه‌تکانی، هفت‌سین، دید و بازدیدهای فامیلی، نشان‌دهنده ارتباطات عمیق فرهنگی و اجتماعی بین مردم مختلف و یکپارچگی اساسی در مفاهیم و ارزش‌های انسانی است. این مشابهت‌ها به‌نوعی نشانگر ارتباطات فرهنگی عمیقی است که در طول تاریخ بین اقوام و جوامع مختلف به وجود آمده است. درواقع، این اشتراکات در رسومات نوروز نشان می‌دهند که جشن‌ها و جشنواره‌های ملی، نه‌تنها موقعیتی برای ابراز هویت فرهنگی ملی هستند، بلکه فرصتی برای برقراری ارتباطات و تبادل فرهنگی بین مردم و جوامع مختلف نیز فراهم می‌کنند. باتوجه به نتایج به‌دست‌آمده در تحقیق حاضر، مشخص شده است که جشن ملی نوروز از طریق تقویت شاخص‌های احساس تعلق به جامعه ملی ایرانی، احساس عضویت در این جامعه، باور به وجود یک جامعه ملی ایرانی و تمایل به زندگی در آن، به‌طور معناداری به ارتقای هویت ملی افراد میان اقوام ایرانی کمک می‌کند. این جشن، به‌عنوان یک پدیده فرهنگی باستانی و معاصر، قدرت تأثیرگذاری خود را در حفظ و تقویت احساس تعلق به میراث فرهنگی و ارزش‌های ملی ایران اثبات کرده است. علاوه بر این، جشن نوروز با تأکید بر شاخص‌های افتخار به تعلق و پیشینه تاریخی، تعریف و تعیین دوره‌های تاریخی ملت ایران و احساس وابستگی به این دوره‌ها، به‌طور قابل توجهی به تقویت هویت ملی ایرانیان در بُعد تاریخی کمک می‌کند. این نتایج نشان می‌دهند که جشن نوروز، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مراسم‌های فرهنگی ایران، نقش بارزی در افزایش آگاهی از میراث تاریخی و ارزش‌های ملی دارد و افراد را به تعامل فعال با آن تشویق می‌کند. در میان جوانان و نسل‌های جوان، جشن نوروز به‌عنوان یک رویداد فرهنگی مهم، نقش مهمی در تقویت شناخت و ارتباط با فرهنگ و هویت ملی دارد. این رویداد، با تقویت نگرش‌های مثبت نسبت به سرزمین ایران، علاقه به حفظ یکپارچگی سرزمینی و نگرش نسبت به جایگاه ایران در جهان، همچنین با تقویت باور به حفظ و تقویت میراث فرهنگی و ارزش‌های فرهنگی، به‌طور گسترده‌ای به ارتقای هویت ملی جامعه ایرانی کمک می‌کند. باتوجه به یافته‌های تحقیق که نشان داده‌اند جشن ملی نوروز تأثیرگذاری مثبتی بر تقویت هویت ملی ایرانی در بین اقوام ایرانی دارد، پیشنهادهای کاربردی زیر برای افزایش تأثیرگذاری این جشن در تقویت هویت ملی ایران مطرح می‌شود: برنامه‌های آموزشی در مدارس و دانشگاه‌ها به‌منظور آشنایی بیشتر با ارزش‌ها و سنت‌های جشن ملی نوروز برگزار شود. همچنین، تبلیغات و رسانه‌های جمعی نیز برای افزایش آگاهی و

شناخت عمومی از اهمیت و معنای این جشن بکار گرفته شود. از سوی دیگر برگزاری نمایشگاه‌ها، کنفرانس‌ها، کارگاه‌ها و فیلم‌ها با موضوع جشن ملی نوروز، فرصتی است برای تبادل فرهنگی و تقویت هویت ملی ایرانی در میان اقوام مختلف. همچنین ترویج گردشگری به مناطق مختلف کشور که جشن ملی نوروز با سنت‌ها و مراسم متنوعی را برگزار می‌کنند، به دسترسی به فرهنگ و تاریخ ایران بیشتری برای مردم کمک می‌کند. در نهایت تشویق افراد به مشارکت در برگزاری جشن‌ها و رویدادهای محلی مرتبط با نوروز، ارتباطات اجتماعی و فرهنگی را تقویت کرده و هویت ملی را تثبیت می‌کند.

شکل ۲: مدل مفهومی نهایی تحقیق

کتابنامه

1. Abbasi, L., (2010). *Study of celebration rituals in Ferdowsi's Shahnameh* (Master's thesis). Department of Persian Language and Literature, Faculty of Humanities, Semnan University. [In Persian]
2. Abdellatif, M.S., (2023). *The Role of the National Day Activities in Promoting the National Identity of University Youth* (A Field Study on Prince Sattam Bin Abdulaziz University Students).
3. Ahmadi, H., (2011). *Foundations of Iranian national identity* (2nd ed.). Institute for Cultural and Social Studies. [In Persian]
4. Ahmadipour, Z., Heydari Moslu, T., & Heydari Moslu, T., (2010). Analysis of ethnicity and ethnic identity in Iran for sustainable security. *Social Order*, 2(1): 35-62. [In Persian]

5. Ahmadipour, Z., Seyfi, F. H., Shoaibi, M., & Ganjipour, A., (2020). Analysis of urban signs' function in representing national identity: Case study of murals in District 6 of Tehran. *Political Space Planning*, 2(2): 132-146. [In Persian]
6. Anderson, B., (1983). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. Verso.
7. Anderson, B., (2020). Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism. In *The new social theory reader* (pp. 282-288). Routledge.
8. Aronczyk, M., (2013). *Branding the nation: The global business of national identity*. Oxford University Press, USA.
9. Breuilly, J. (1982). *Nationalism and the State* (Vol. 374). Manchester: Manchester University Press.
10. Edensor, T., (2020). *National identity, popular culture and everyday life*. Routledge.
11. Eidi, R., (2024). *The impact of the Nowruz national festival on strengthening Iranian national identity* (Master's thesis). Tarbiat Modares University, Tehran. [In Persian]
12. Faraji-Rad, A., Ghorbani Nejad, R., Mehrban, A., & Abdollah, M., (2019). The impact of globalization on enhancing convergence in the cultural realm of Nowruz. *Geopolitics Quarterly*, 13(2): 93-120. [In Persian]
13. Ghavam, A., & Mohammad, N., (2010). National identity crisis and the state-nation gap in the era of globalization: The role of language and religion in national identity in Tajikistan and Kazakhstan. *International Relations Studies*, 12(3): 229-262. [In Persian]
14. Giddens, A., (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford University Press.
15. Habermas, J., (1996). *Between facts and norms: Contributions to a discourse theory of law and democracy*. MIT Press.
16. Hall, S., (2015). Cultural Identity and Diaspora. In *Colonial discourse and post-colonial theory* (pp. 392-403). Routledge.
17. Hartshorne, R., (1950). The functional approach in political geography. *Annals of the Association of American Geographers*, 40(2), 95-130.
18. Hobsbawm, E.J., (1992). *Nations and nationalism since 1780: Programme, myth, reality*. Cambridge University Press.
19. i Berdún, M.M.G., (2007). *The identity of nations*. Polity.
20. Litvak, M., (2017). The construction of Iranian national identity: An overview. *Constructing Nationalism in Iran*, 10-31.
21. Mahmoudi, M., (2015). *Continuity of ancient festivals and rituals in Kurdish culture* (Master's thesis). Department of History and Archaeology, Faculty of Literature and Humanities, Islamic Azad University, Central Tehran Branch. [In Persian]
22. Mitchell, D., (2000). *Cultural geography: A critical introduction*. (NP).
23. Rahimi, L., (2018). Explanation and evaluation of influencing factors in the desirability of urban squares: Case study of Saat Square, Tabriz. *Spatial Planning*, 8(4): 67-88. [In Persian]
24. Sahraei, M., (2019). *The impact of environmental graphics on citizens' vitality: Case study of urban graphics of Nowruz festival* (Master's thesis). Naser Khosrow Institute of Higher Education, Ministry of Science, Research and Technology. [In Persian]
25. Schiefer, D., & Van der Noll, J., (2017). The essentials of social cohesion: A literature review. *Social Indicators Research*, 132, 579-603.
26. Smith, A. D., (1991). *National Identity* University of Nevada Press. Nevada, USA.

27. Tajfel, H., (1979). An integrative theory of intergroup conflict. *The social psychology of intergroup relations/Brooks/Cole*.
28. Yusefi, M., (2014). *Analysis of festivals in Ferdowsi's Shahnameh based on a social approach* (Master's thesis). Department of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Islamic Azad University, Central Tehran Branch. [In Persian]
29. Abolhasani, N., (2008). National identity elements eith reseaechial approach. *Political quarterly*, 38(4).[In Persian]